

A pozsonyi Toldy-Kör 1942-es irodalmi évkönyve.

Nem egyszerű irodalmi évkönyvről van itt szó, hanem a szlovákiai, nevezetesen a pozsonyi magyarság szellemi életének egy esztendeje tárul fel előttünk. Ez a magyarság nem rendelkezik pazar művelődési intézményekkel, gazdag folyóiratokkal és tudományos kutató helyekkel, legfeljebb nemes hagyománnyal és gazdag szellemi multtal, ellenben különváltságában és magárahagyottságában fokozottan érzi, mi az irodalomnak és a szellemi alkotásnak igazi jelentősége egy nemzet, vagy nemzetrész életében. Ezért hivatástudata elmélyült, a szellemiek fenntartása és fejlesztése mintegy személyes ügye minden egyes ottani magyarnak, egyén és közösség érdeke egybeforrt, tehát az irodalmi évkönyv sem egyesek megnyilatkozási vágyának kerete, hanem az egész ottani magyarság számadása egy esztendő, lelkiekben végzett munkájáról. Ennek vezérlő elveit Aixinger László, a Kör jelenlegi elnöke bevezető sorában szögezi le: „Pozsony minket, akik itt élünk és működünk, viharvert tisztes falai között, kötelez minden téren. Kötelez, hogy mindig csak értékeset, méltót, színvonalasat akarjunk és alkossunk, kötelez, hogy bevált régi tradícióihoz hívek maradjunk, de arra is kötelez, hogy a szellemi versenyben csak oly fegyverekkel és eszközökkel küzdjünk, amelyekkel nem okozhatunk bántó, vagy gyógyíthatatlan sebeket. Min nekünk szellemi téren is a harc nem öncélunk, hanem csak elkerülhetetlen eszköz, hogy megvédjük a mi szellemi állományunkat. Az a nézetünk, hogy az irodalom, művészet, tudomány művelése a

legalkalmasabb arra, hogy háttérbe szorítsa a különböző ellentéteket és közelebbhozza egymáshoz a szebbelkü embereket. Ha erre törekszünk, úgy a pozsonyi léleknek is megfelelő ez a törekvésünk. mert annak sajátossága a kiegyenlítés és ennek alapján a békés közös munka.“ Törhetetlen, gazdagmultú, és fáradhatatlanul tevékeny magyarság párosul itt a három nép keresztútján kialakult, megértő, nemeslelkű emberséggel. Ez jellemzi a szlovákiai magyarok szellemvilágát.

Az Évkönyv hármas tagozódása híven tükrözi a pozsonyi magyar feladatok többrétűségét. Az *örök magyar mesgyén* című részben a mult és jelen nagy magyar szellemeit idézik, hogy életpéldájukból erőt merítsenek saját küzdelmeikhez. Madách, Babits, Liszt, Kodály jelennek itt meg és a mai pozsonyi tollforgatók, esztétikusok, író-emberek értékelik az alkotó életükből adódó gazdag tanulságokat. Évről-évre látjuk, milyen hűségesen emlékezik, ünnepel és búcsúztat a szlovákiai magyarság: az esztendő különböző alkalmait mind kihasználja, hogy így fenntartsa és ápolja a magyar alkotók kultúráján át kapcsolatát az egyetemes magyarsággal. De állandóan gondja van a legősibb s legtisztábbban népi erőforrásaira: a nyitravidéki magyar szigetekre; ezen az örhegyen, a Zoboralján Dallos István áll, s tölti be hivatását. Írásai és kiadványai mind elmélyítik a táj és nép szeretetéből fakadó nemzeti öntudatot és szolgálják az eszmét: a magyar erők összefogását.

A szépirodalmi rész: *Nyugati harangszó* címen érzékelteti a pozsonyi magyar írók és költők sajátos szerepét. A legnyugatibb magyarság dalnokai ők, akik ott élnek a „tisztes falak“ között s ör-

zik a nagy nyugati művelődéssel állandóan szoros érintkezésben fejlődött város emelkedett gondolkozását. Ugyanakkor azonban rendíthetetlen hűséggel csüngnek a magyar szón és a magyar népi lelkületen. Novelláikban gyakran elevenítik meg a Felvidék hajdani íróit. Ezúttal L. Kiss Ibolya (Juhász Gyula hajdani tanítványa) Balassa Bálintról ír (Bölény). Egy másik írás Toldy-Schedel Ferencről szól, a Kör névadójáról, akinek szellemi életútja sok derék régi pozsonyi magyar lelki fejlődését mintázza: a német családi körből a magyar gondolat vonzókörébe került lelkes irodalombarát magyarrálevését. A költők lírai vallomásaiba persze a mai világrengető idők bizonytalansága s a nyomában támadó tépelődés is beleszól. Pozsonyi Anna, a finomlelkű költőnő *Tavasza* 1942-ben című versében fel is veti a kérdést: „Szabad-e most, hogy rügyeznek a fák, elrebegni egy fél-szeg kis imát? — Egy kis imát, mely felfelé lebeg és félti a földön a szépségeket. Félti a földön a kis ibolyát s az emberi szívben a lélek szavát. Mindazt, ami szépség, mi tiszta, nemes s amiért élni — talán érdemes...”

Az Évkönyv harmadik része az irodalmi társaságok mindenkori feladatkörét tölti be: helyi vonatkozású irodalmi és művelődéstörténeti adatokat tár fel és ad közre. „*Vér és Arany az ősi portán*” ennek a tanulmánygyűjteménynek összegező címe s benne érdekes részleteket tudunk meg. Egy zenealbum titkaiból. (Csákos József János), A magyar királyi nemes testőrség emlékei Pozsonyban (Császár István), Apróságok Pozsony multjából (Ethé Gyula), A péktoronyból indult útjára (Lenau pozsonyi szerelméről, első költői

szárnypróbálgatásairól írta Hargitai Ferenc), Aulich Lajos pozsonyi emlékei (Kemény Lajos), Szent Erzsébet kultusza Pozsonyban (Kováts Lajos), Pozsony első pénzintézete (Mayer Imre) és Harcok a liberális időkben (Neumann Tibor): e tanulmánycímek eléggé mutatják azt a gazdag változatosságot, mellyel ebben a részben találkozunk. Itt is érezzük a pozsonyi magyarság jellemző törekvését, hogy multjának tanulságaiból és értékeiből erőt merítsen a jelen követelményeivel szemben való derék helytállásra.

A pozsonyi Toldy-kör Császár István szerkesztésében megjelent irodalmi évkönyve és egyéves működéséről szóló beszámolója azok közé a kiadványok közé tartozik, melyeket nem lehet egyszerűen tárgyilagosan „ismertetni”. Lélek nyilatkozik itt meg: egy elárvult, magáramaradt nemzetrész virasztó lelke. Ez a lélek tanít bennünket: a mult megbecsülésére, a jelenben való helytállásra és a pillanatnyi zaklatottságban sem csüggedő hitre az emberi jószág és szeretet erejében. Nincs egyetlen türelmetlen, méltatlankodó szava, a nyugati harang tiszta csengését nem fátyolozza be más nemzetek szidalmazásának még csak gondolata sem, viszont zeng belőle a magyar értékek önzetlen szeretete és érdektelen szolgálatának himnusza.

KRAMMER JENŐ

Helle Ferenc: A magyar-német művelődési kapcsolatok története. Királyi Egyetemi Nyomda. Budapest, 1942. 213 l.

„A jelen mű úttörést óhajt végezni azon egyetemesebb munka felé, amely végre magában foglalhatja a hazai művelődésnek minden nemzet kultúrájával való